

Abstrakt

Práce na pozadí antických a středověkých pramenů zkoumá kořeny a vývoj nauky o předpovídání počasí, její recepci ve středoevropském prostoru a potažmo ve středověkých Čechách. Přispívá tak k poznání dějin přírodních věd ve středověku, středověké vzdělanosti a písemné kultury vůbec.

Dnes sice předpověď počasí představuje aplikační oblast meteorologie, vychází z analýzy tlaku, teploty, vlhkosti a hustoty vzduchu a fyzikálního stavu zemského povrchu. Dříve však byl detailní rozbor těchto faktorů neuskutečnitelný, a předpověď se proto hledala na základě jiných metod a předpokladů. V rukopisech bychom texty k předpovídání povětrnostních jevů také marně hledali mezi spisy vykládajícími vznik a povahu meteorologických jevů, jež kupodivu odkazů k provádění předpovědí počasí obsahují minimum. Předpovídání počasí nebylo součástí tehdejší meteorologie, bylo předmětem jiných pojednání, objevujících se v rukopisech nejčastěji pod názvem *De pluviis*, jež primárně vycházely z jiné tradice, resp. jiných tradic, než byla aristotelská.

Odhalení a shrnutí těchto rozmanitých tradic, které středověký soubor vědomostí o předpovídání počasí formovaly, a definování této nauky ve vztahu k dalším přírodním vědám, meteorologii, astronomii a astrologii, je cílem předkládané disertace. Postavení této nauky v rámci příbuzných disciplín je demonstrováno na příkladu bohemikálního materiálu. Problematice se zatím nikdo výrazněji nevěnoval, systematické zpracování středověké prognostiky počasí chybí.

V první části práce jsou představeny antické a arabské prameny, které zásadně ovlivnily středolatinický vývoj, a jejich latinská pokračování. Jsou popsány jednotlivé metody předpovídání povětrnostních jevů, od předpovědí z východů a západů hvězd, z místního pozorování momentálního stavu atmosféry, po složité astrologické, ale přesto tehdejší přírodní filosofii podložené, principy vyplývající z názorů na uspořádání světa.

Druhá část odpovídá na otázky, nakolik se nauka o předpovídání studovala ve středověkých Čechách, jak se sem dostala a co zahrnovala. Byl nashromážděn korpus relevantních rukopisů, který není jinak rozsáhlý, přesto z něj lze vyvodit určité závěry. Ve srovnání se středověkou astronomií a aristotelskou meteorologií, jež byly na pražské univerzitě poměrně bohatě studovány, a hlavně ve srovnání se středověkým Krakovem, je zjevné, že Čechy v tomto směru výrazně zaostávaly. Byly zde sice k dispozici různorodé texty, ale nijak tu nezdolávaly. Nic nepoukazuje na to, že by byly předmětem univerzitních čtení

nebo dále šířeny. I tak tyto dosud neprobádané rukopisy odrážejí rozmanité metody předpovídání povětrnostních jevů, jsou dokladem recepce antických, hebrejských, arabských a středolatinských spisů a jsou cenným pramenem poznání tehdejších představ nejen o počasí, ale i o světě a jeho fungování.